

IFRS 16 -standardi tilintarkastuksessa

Arla Oinonen

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Amk-opinnäytetyö

2021

Tradenomin tutkinto

Tiivistelmä

Tekijä(t) Arla Oinonen
Tutkinto Tradenomi
Raportin/Opinnäytetyön nimi IFRS 16 -standardi tilintarkastuksessa
Sivu- ja liitesivumäärä 31 + 1
<p>Tilintarkastuksen tarkoitus on antaa lausunto siitä, onko tilinpäätös laadittu olennaisin osin sovellettavien tilinpäätösnormistojen mukaisesti. Näin ollen, myös lisäen tilinpäätöksen käyttäjien luottamusta tilintarkastettuun tilinpäätökseen. Tilintarkastus koostuu kolmesta eri osa-alueesta, suunnittelu, toteutus ja päättäminen.</p> <p>IFRS 16 -standardi julkaistiin tammikuussa 2016 ja tuli ottaa käytäntöön tammikuussa 2019. Tästä lähtien, kaikki IFRS raportointia tekevien yritysten tuli alkaa implementoimaan kyseistä standardia. Vaikka standardi onkin tuonut läpinäkyvyyttä tilinpäätöksiin, on sen tulo myös aiheuttanut päänvaivaa vaikean tulkittavuuden, sekä sen implementoinnin hankaluuksien takia.</p> <p>Tilintarkastajat ovat tilanteessa, jossa vuokrasopimusten tarkastuksessa ei enää riitäkään vain sopimuksen olemassaolon tai voimassaolon ja vuokran maksun tarkastus. Tilintarkastajien tulee osata analyttisesti käsitellä tietoa, jonka perusteella tekevät tarkastustoimenpiteet, kyseinen standardi mielessä pitäen. Toimenpiteitä, joita tulisi tehdä, on muun muassa arvioida, onko sopimus tai sen osat IFRS 16 -standardin alaisia, sekä tarkastaa kyseiseen standardiin liittyvät prosessit ja siihen liittyvät kontrollit.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli kvalitatiivisin menetelmin haastatella tilintarkastuksen asiantuntijoita ja näin ottaa selvää kuinka paljon IFRS 16 -standardi on tosiaan tuonut lisätyötä ja osaamisen tarvetta tilintarkastajille, sekä millä tavalla standardin tulo on muuttanut tarkastustyötä ja tilinpäätöksiä.</p> <p>Haastatteluissa kävi ilmi, että standardi on lisännyt tilintarkastajien työmäärää sekä tarvetta osaamiselle. Pienempien yritysten kohdalla IFRS 16 -standardi on IFRS-standardeista se relevantein ja aikaa syövimmistä IFRS-tilinpäätöksen toimenpiteistä. Sopimuksia voi olla monilla eri kielillä, mikä vaatii joko kielellistä osaamista tarkastajalta tai usean tarkastajan. Järjestelmät eivät haastateltavien mukaan olleet täysin standardia tukevia, joskin niitä paranneellaan koko ajan. Järjestelmät voivat mennä sekaisin ja antaa vääriä summia esimerkiksi pieniä muutoksia tehdessä jo olemassa oleviin sopimuksiin. Myös asiakkaiden yleinen osaaminen, tai sen puute, oli asia, joka nousi haastatteluissa esille. Koska standardi vaatii asiakkaalta niin paljon tietoa ja resursseja, on yrityksilläkin ollut ongelmia standardin implementoinnilla. He ovat mahdollisesti järjestelmän muutosten sekä uusien kontrollien ja toimintatapojen lisäksi joutuneet palkkaamaan uutta osaavaa henkilökuntaa.</p> <p>Standardia pidettiin myös erittäin hyvänä asiana sen tuoman läpinäkyvyyden takia. Se on tuonut näkyvyyttä, selkeyttä ja vertailukelpoisuutta tilinpäätöksiin. Ja vaikka standardi on tuonutkin tilintarkastajille lisätyötä, nähdään se sen arvoisena. Tulevaisuudessa kun standardiin tulee lisäohjeita ja järjestelmät saadaan kunnolla standardia tukeviksi, tulee tämänkin standardin implementointi sekä tarkastus varmasti helpottumaan.</p>
Asiasanat IFRS, IFRS 16, IFRS-standardit, tilintarkastus, implementointi

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimusongelma, tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset.....	2
1.2	Tutkimusmenetelmä ja rakenne	3
1.3	Keskeiset käsitteet	4
2	Tilintarkastusprosessi ja sen tarkoitus	5
2.1	Suunnittelu.....	7
2.2	Toteutus.....	8
2.3	Päätäminen.....	8
3	Vuokrasopimusten standardit.....	10
3.1	IAS 17 -standardi	10
3.2	IFRS 16 -standardi.....	11
3.2.1	Vuokralleottajan kirjaukset kirjanpitoon	12
3.2.2	Vuokralleantajan kirjaukset kirjanpitoon	13
4	Vuokrasopimusten tilintarkastaminen	15
5	Standardin vaikutus tilintarkastukseen.....	17
5.1	IFRS 16 -standardia tukeva Fatman-järjestelmä	17
5.2	Tilintarkastajan näkemys IFRS 16 -standardiin	20
5.2.1	Asiakkaan haasteet.....	23
5.2.2	Tilintarkastajan haasteet	24
6	Pohdinta.....	28
6.1	Yhteenveto.....	28
6.2	Oma ammatillinen kehittyminen	29
6.3	Jatkotutkimusaiheet	30
	Lähteet	31
	Liitteet.....	32
	Liite 1. Teemakysymyspatteristo	32

1 Johdanto

Tilintarkastuksen tarkoitus on antaa lausunto siitä, onko tilinpäätös laadittu olennaisin osin sovellettavien tilinpäätösnormistojen mukaisesti. Näin ollen, myös lisäten tilinpäätöksen käyttäjien luottamusta tilintarkastettuun tilinpäätökseen. (Suomen Tilintarkastajat. Mitä tilintarkastus on?) Tilintarkastajan on otettava huomioon työssään erinäiset kansainväliset säädökset sekä tilintarkastus lait ja periaatteet. Hänen tulee pitää huolta, että hänellä on aina viimeisin voimassa oleva tieto mahdollisista standardimuutoksista tai lakimuutoksista. (TTL 18.9.2015/1141, 4 luku 2§ ja 3§)

Leasing -sopimusten käyttö yrityksillä on lisääntynyt vuosien saatossa, ja niistä onkin tullut tätä nykyä jo normaali ja tärkeä osa liiketoimintaa. Tämä on toiminut kannustimena parantaa erinäisiä lakeja ja standardeja leasing -sopimuksiin liittyen. IFRS 16 – Leases standardi on osa IFRS-standardeja, joita kansainvälisten IFRS-standardeja noudattavien yritysten tulee noudattaa. IFRS 16 – Leases määrittelee, kuinka IFRS-raportoijan tulee tunnistaa, mitata, esittää ja julkistaa vuokrasopimuksiaan tavoitteena, että vuokralleottajat ja vuokranantajat toimittavat merkitykselliset tiedot liiketoiminnasta tilinpäätökseensä (IASPLUS. IFRS 16 – Leases).

IFRS-säädösten historia alkoi jo vuonna 1973, kun IASC (International Accounting Standards Committee) perustettiin ammattilaisten kirjanpitoelinten toimesta. Mukana olivat kirjanpitoelimiä Australiasta, Kanadasta, Ranskasta, Saksasta, Japanista, Meksikosta, Alankomaista, Isosta Britannian ja Irlannista sekä Yhdysvalloista. IASC:n tarkoitus oli kehittää ja asettaa kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja eli IAS-standardeja (International Accounting Standards). Myöhemmin vuonna 1997 IASC muutti rakennettaan, jotta löytäisi tehokkaan tavan kansallisten tilinpäätösstandardien ja -käytäntöjen ja korkealaatuisten globaalien tilinpäätösstandardien väliseen lähentymiseen. Tämän seurauksena uusi IASB (International Accounting Standards Board) perustuslaki tuli voimaan vuonna 2000. Vuonna 2001 IASB suoritti IFRS – säätiön standardien laatimisen. (IASPLUS. International Accounting Standards Committee)

Euroopan IFRS 16 -standardin historia alkoi, kun heinäkuussa 2006 IASB lisäsi sen agendaansa. Kyseinen standardi julkaistiin tammikuussa 2016, se tuli ottaa käyttöön tammikuussa 2019 ja se korvasi IAS 17 -standardin sekä tulkinnat IFRIC 4, SIC-15 ja SIC-27. (IASPLUS. IFRS 16 – Leases)

Uuden standardin tai lain tulo vaikuttaa aina tilintarkastukseen. Näin ollen tilintarkastajien tulee koko ajan olla ajan tasalla uusista lakeista, standardeista ja säädöksistä ja

siitä, kuinka niitä tulisi implementoida. Tilintarkastajien tulee laajentaa oppimistaan uusien lakien ja standardien lisäksi myös erinäisiin järjestelmiin, joita ilmaantuu helpottamaan kyseisten muutosten käsittelyä yritysten kirjanpidossa.

Tilintarkastus tehdään kolmessa vaiheessa, suunnittelu, toteutus ja päättäminen. Jokainen vaihe on yhtä tärkeä ja näiden avulla varmistetaan tilintarkastuksen olevan tarpeeksi kattava. Jo suunnittelu vaiheessa voi uuden standardin tulo viedä tilintarkastajalta aikaa, kun hänen tulee ottaa selvää, mitä toimenpiteitä yritys on standardia silmällä pitäen tehnyt ja mitä järjestelmiä mahdollisesti ottanut käyttöön. Vasta kun hänellä on selkeä käsitys, siitä mitä kaikkea yritys on tehnyt, voi hän alkaa suunnittelemaan tilintarkastuksen eri osaluokkia kuten mahdollisia prosessihaastatteluja, kontrollitestejä, läpikulkutestejä, substanssitestejä sekä mahdollisesti uuden järjestelmän tarkastusta. Sanonta ”hyvin suunniteltu on puoliksi tehty”, pätee hyvin tilintarkastukseen, sillä hyvällä tai huonolla suunnittelulla voi olla isokin lopputulos tilintarkastuksen laatuun sekä käytettyjen resurssien määrään.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on ottaa kantaa siihen, kuinka IFRS 16 -standardin tulo on mahdollisesti muuttanut tarkastuksiin vaadittuja resursseja, ja kuinka se on mahdollisesti muuttanut tarkastus metodeja vuokrasopimusten tarkastuksiin liittyen. Tietoa on kerätty haastattelemalla kuutta tilintarkastuksen asiantuntijaa. Heillä on yhteensä 45 vuoden kokemus tilintarkastuksesta ja ovat päässeet seuraamaan etupenkiltä yritysten IFRS 16 -standardin implementointia.

Tilintarkastajana olen päässyt tarkastamaan usean yrityksen käyttöomaisuutta, niin ennen IFRS 16 -standardin tuloa kuin sen jälkeenkin. Kiinnostukseni aiheeseen heräsi, kun pääsin tarkastamaan isomman yrityksen IFRS 16 -standardin implementointia ja huomasin, ettei osaamiseni ollut riittävää. Tästä alkoi kova opiskelu kyseiseen standardiin liittyen, jotta tietoperustani tukisi tarkastustani.

1.1 Tutkimusongelma, tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset

Tämän tutkimuksen tavoite on selvittää kuinka uuden IFRS 16 -standardin käyttöönotto on muuttanut yritysten tilinpäätöstä, ja sitä kautta vaikuttanut itse tilintarkastukseen. IFRS 16 -standardi on käyttöön otettu 1.1.2019 alkaen ja tästä lähtien sovellettu kaikkien kansainvälisten IFRS-tilinpäätöskäytäntöä käyttävien yritysten tilinpäätökseen.

Tutkimuksen pääongelma:

- Mitä vaikutuksia IFRS 16 -standardilla on ollut käytännön tilintarkastukseen?

Tilintarkastajien tulee ottaa huomioon kaikki osa-alueet, jotka muuttuvat IFRS 16 -standardin implementoinnin myötä. Näin ollen muodostuvat alaongelmiksi alla olevat kysymykset:

- Onko IFRS 16 -standardin käyttöönotto vaikuttanut tilintarkastuksen budjetoituun ajankäyttöön sekä henkilöstön osaamiseen?
- Miten standardimuutos on vaikuttanut IFRS-raportojien vuokrasopimuksiin ja tilinpäätösraportointiin?
- Miten IFRS 16 -standardin implementointi asiakkailta on onnistunut ja onko tällä vaikutusta tilintarkastukseen?

1.2 Tutkimusmenetelmä ja rakenne

Tämä tutkimus on tehty kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena teemahaastatteluja tehden. Teemakysymyspatteriston löydät liitteistä (liite 1). Tutkimusstrategia hyödyntää aiemmin kerättyä aineistoa ja on empiirinen. Tietoperusta on rakennettu pääosin kansainvälisten tilintarkastusstandardien sekä -lakien ja niitä selittävien lähteiden avulla. Tietoa kerätään myös haastatteleamalla kuutta tilintarkastuksen asiantuntijaa. Koska on vaarana, että asiantuntijoiden asiakkaat voidaan tunnistaa haastatteluissa ilmi käyvien yksityiskoh-
tien takia, pysyvät asiantuntijat anonyymeinä.

Ensimmäinen haastateltava tilintarkastuksen asiantuntija (A) omaa viiden vuoden kokemuksen tilintarkastustehtävistä The Big Four (The Big Four viittaa maailman neljään suurimpaan tilintarkastusyhteisöön) yhtiöstä. Hän on kauppatieteiden maisteri, KHT-tilintarkastaja ja hän on myös opettanut tilintarkastukseen liittyviä kursseja. Haastattelu suoritettiin sähköpostihaastatteluna. Toinen haastateltava (B) omaa seitsemän vuoden kokemuksen tilintarkastustehtävistä The Big Four yhtiöstä. Hän on kauppatieteiden maisteri ja KHT-tilintarkastaja. Hän on myös yhtiössä IFRS-spesialisti. Haastattelu suoritettiin puhelinhaastatteluna. Kolmas haastateltava (C) omaa kuuden vuoden kokemuksen tilintarkastuksesta The Big Four yhtiöstä. Hän on kauppatieteiden maisteri, KHT-tilintarkastaja sekä työskennellyt aikaisemmin finanssialalla. Haastattelu suoritettiin TEAMS-alustalla videohaastatteluna. Neljäs haastateltava (D) omaa kymmenen vuoden kokemuksen tilintarkastustehtävistä The Big Four yhtiöstä. Hän on kauppatieteiden maisteri sekä KHT-tilintarkastaja. Haastattelu suoritettiin TEAMS-alustalla videohaastatteluna. Viides haastateltava (E) omaa kahdeksan vuoden kokemuksen tilintarkastuksesta The Big Four yhtiöstä. Hän on kauppatieteiden maisteri sekä KHT-tilintarkastaja. Haastattelu on suoritettu sähköpostihaastattelulla. Kuudes eli viimeinen haastateltava (F) omaa yhdeksän vuoden kokemuksen tilintarkastustehtävistä The Big Four yhtiöstä. Hän on kauppatieteiden maisteri sekä KHT-tilintarkastaja. Haastattelu suoritettiin puhelinhaastatteluna.

1.3 Keskeiset käsitteet

Tässä opinnäytetyössä olevia keskeisiä käsitteitä ovat tilintarkastus, tilintarkastusstandardi, tilintarkastaja, IFRS-standardi sekä implementointi.

Tilintarkastus tarkoittaa lakisääteistä tilintarkastusta, joka sisältää kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon tarkastuksen sekä mahdollisen toimintakertomuksen tarkastuksen.

Tilintarkastusstandardi tarkoittaa IAASB-komitean (International Auditing and Assurance Standards Board) antamaa standardia eli säännöstä.

Tilintarkastaja on henkilö, joka on saanut PRH:n tilintarkastajatutkinnon suoritettua, joko HT-, KHT- tai JHT- pätevyyden.

IFRS-Standardi eli International Financial Reporting Standards on kansainvälinen tilintarkastukseen liittyvä standardi eli säännös.

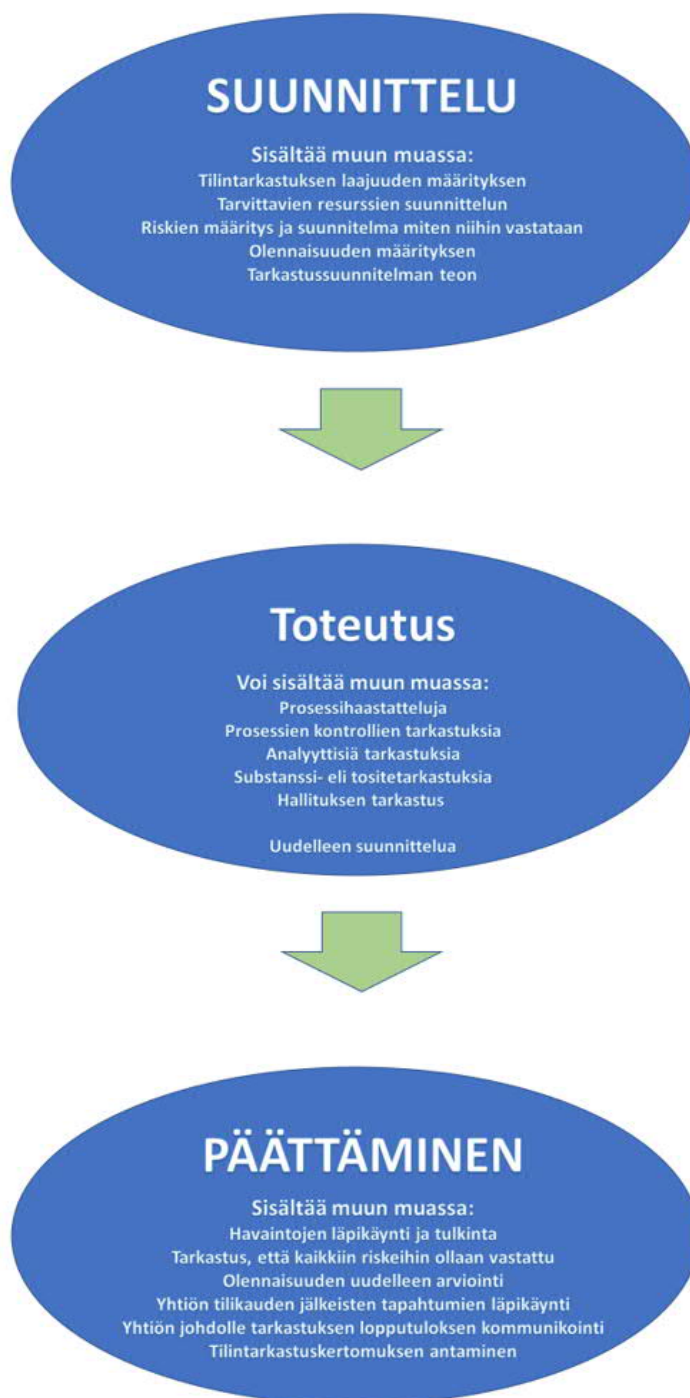
Implementointi eli jonkin asian käyttöönotto.

2 Tilintarkastusprosessi ja sen tarkoitus

Tilintarkastus on standardien ja lakien säätelemä palvelu, jossa tarkastetaan yrityksen, säätiön tai yhteisön kirjanpito, tilinpäätös ja hallinto. Tavoitteena on lisätä sidosryhmien luottamusta tilinpäätöksessä olevaa tietoa kohtaan. (Suomen Tilintarkastajat. Mitä tilintarkastus on?)

Tilintarkastusprosessi jakaantuu kolmeen eri vaiheeseen, suunnittelu, toteutus ja päättäminen (kuva 1). Jokainen vaihe on yhtä tärkeä ja näillä varmistetaan tilintarkastuksen olevan juuri niin kattava, että voidaan antaa tilintarkastuskertomus varmuudella, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä. (Suomen Tilintarkastajat. Mitä tilintarkastus on?)

Isoimmat tilintarkastusyhteisöt käyttävät omia tietoaalustoja, joissa järjestelmässä on erikseen eritelty nämä kolme vaihetta, näin helpottaen työn kulkua virtaamaan oikeassa järjestyksessä ja hyppäämättä mitään yli.

Kuva 1. Tilintarkastuksen vaiheet

Tilintarkastuksen lisäksi, tilintarkastajilla on tapana tarjota myös erinäisiä neuvonta ja konsultointipalveluja, kuten esimerkiksi veroneuvonta, yritysjärjestelyt, riskienhallinta sekä sisäisen valvonnan kehittäminen ja tarkastus.

2.1 Suunnittelu

Huolellisella suunnittelulla pidetään huolta, että tilintarkastaja kiinnittää olennaisiin kohteisiin huomiota, havaitsee mahdolliset ongelmat ajoissa ja näin saa työn valmiiksi aikataulun puitteissa. Lisäksi suunnittelu auttaa tilintarkastustiimin tehtävänjaon suunnittelua ja mahdollisten havaintojen läpikäyntiä. (Tomperi. S. 2018, luku 3)

Suunnittelutoimenpiteisiin vaikuttaa tarkastettavan kohteen koko, mahdolliset muuttuvat olosuhteet sekä aikaisempi kokemus toimeksiannosta. Suunnittelun sekä tilintarkastajan arvioitujen toimenpiteiden riskeihin vastaamisen vaatimuksia ohjaa ISA-standardit 300 ja 315. Tilintarkastusyhteisöillä on myös omia sisäisiä standardeja näiden lisäksi, joiden avulla he ylläpitävät laadukasta ja tehokasta tilintarkastusta. (Tomperi. S. 2018, luku 3)

Suunnitteluvaiheeseen kuuluu tarkastettavan yhtiön liiketoiminnan ja sen toimintaympäristön ymmärtäminen. Näiden avulla määritellään olennaisuusrajat tarkastukselle, eli mikä on se raja, milloin virheet tai puutteet tilinpäätöksessä ovat niin suuret, että kyseiset virheet tai puutteet voivat olennaisesti vaikuttaa tilinpäätöksen loppukäyttäjän tekemiin taloudellisiin päätöksiin. (Tomperi. S. 2018, luku 3)

Esimerkiksi ison konsernin tilinpäätökseen eksynyt 1000 euron lasku väärälle kaudelle, joka näin ollen vääristää tulosta saman verran, ei välttämättä ole olennaista, kun taas sama lasku jossain pienemmässä yrityksessä voi olla hyvinkin olennainen. Näiden olennaisuusrajojen avulla, voidaan määritellä eri osa-alueiden tarkastusten laatua ja määrää.

Suunnitteluun kuuluu monia eri osa-alueita kuten tilintarkastuksen laajuuden määrittäminen. Esimerkiksi isossa konsernissa, jossa on paljon yrityksiä, tulisi päätellä mitkä yrityksistä ovat konsernille oikeasti olennaisia ja mitkä taas eivät. Näin voi tilintarkastustoimet keskittää niihin isompiin yrityksiin, jotka konsernin kannalta ovat olennaisimmat ja jättää pienemmät hieman kevyemmälle tarkastukselle. Myös tarvittavien resurssien määrittäminen on tärkeää jo alkuvaiheessa. Näin voimme jo hyvissä ajoin varata tarvittava tiimi, johon voi kuulua mahdollisesti tarvittavat specialistit. Riskien määrittäminen luonnollisesti vie tarkastussuunnitelmaa eteenpäin, sillä se määrittää mihin osa-alueisiin tulee paneutua tarkemmin. Tässä on kuitenkin vain pieni osa toimenpiteistä, joita tilintarkastajat tekevät jo suunnittelu vaiheessa.

2.2 Toteutus

Kun tilintarkastussuunnitelma on tehty, on aika siirtyä itse toteutuksen. Toteutus voi kattaa monia erilaisia osa-alueita. Prosessien tarkastusta, jossa tarkastetaan, että kyseisessä prosessissa on toimivat kontrollit, jotka pitävät huolen siitä, ettei olennaisia virheitä synny. Ja jos syntyy, että ne korjataan asianmukaisesti. (Tomperi. S. 2018, luku 4). Toteutus voi sisältää haastatteluja kyseisten prosessien avainhenkilöiden kanssa, sekä läpikulkutauksia, joissa todennetaan prosessien toimineen kuvatulla tavalla.

Toteutus sisältää myös pöytäkirjojen tarkastusta, jossa tarkastetaan, että hallitus on tehnyt lain vaatimat päätökset ja että kaikki päätökset ovat tehty lain edellyttämällä säännöillä. Analyyttistä tarkastelua, jossa analysoidaan niin tilitasolla kuin tiliryhmätasolla muutoksia esimerkiksi viime vuoteen. Näin voidaan saada tietoa, jo tässä vaiheessa onko kehitys mennyt niin kuin oletetaan, vai onko siellä jotain selkeitä eroja olettamuksiin, jotka tulisi tutkia. Sekä perinteistä tositteiden tarkastusta, jossa tarkastamme tositteita tai laskuja, jotta saamme varmuuden niiden asianmukaisesta kirjauksesta. (Tomperi. S. 2018, luku 5)

Yleensä tarkastus kattaa kaikkia näitä, mutta riippuen tarkastettavasta kohteesta painopiste voi olla eri osa-alueilla. Tarkastussuunnitelmaa voi myös muuttaa matkan varrella, jos tarkastuksessa löydetyt havainnot niin vaativat. (Tomperi. S. 2018, luku 3)

2.3 Päättäminen

Kun tilintarkastus on saatu päätökseen, tulee tilintarkastajan arvioida hankkimansa tilintarkastusevidenssin ja suoritettujen toimenpiteiden perusteella, onko riskiä, että tilinpäätöksessä olisi olennaisia puutteita tai virheitä. Tämä tapahtuu analysoimalla tarkastuksen aikana saatuja havaintoja ja niiden vaikutusta tilinpäätökseen aikaisempia olennaisuusrajoja käyttäen. Havainnot yleensä jaetaan yrityksen hallitukselle, vaikka eivät täysin olennaisia olisikaan, sillä näiden avulla voi yritys kehittää toimintaansa ja toimintatapojaan. Kyseiset havainnot dokumentoidaan asianmukaisesti, jotta niitä voi käyttää esimerkiksi seuraavan vuoden tarkastuksessa hyväksi. (Tomperi. S. 2018, luku 4)

Tärkeää on myös tarkastaa tilikauden jälkeiset tapahtumat, eli tarkastaa onko yhtiöllä tapahtunut mitään muutoksia tilikauden jälkeen, jotka voisivat jollain tapaa vaikuttaa edelliseen tilikauteen, tai vaarantaa yhtiön tulevaisuutta jollain tapaa. (Tomperi. S. 2018, luku 6)

Kun tarkastus on saatu päätökseen ja havainnot analysoitu, antaa tilintarkastaja tilintarkastuskertomuksen. Tilintarkastuskertomus voi olla joko vakio muotoinen tai mukautettu,

riippuen siitä onko tarkastuksen perusteella noussut esiin mitään, mikä estäisi vakiomuotoisen kertomuksen antamisen. (Tomperi. S. 2018, luku 10)

Mukautettu kertomus voi sisältää mukautetun lausunnon tilinpäätöksestä, toimintakertomuksesta tai jostain erityislainsäädännön edellyttämästä asiasta. Se voi myös sisältää hallinnon tarkastuksen perusteella annettavan huomautuksen tai jonkinlaisen lisätiedon, jonka katsotaan olevan oleellinen. Mukautettu lausunto voi olla joko varauman sisältävä tai kielteinen, riippuen virheen vaikutuksesta tilinpäätökseen. (Suomen Tilintarkastajat. Näin luet mukautettua tilintarkastuskertomusta.)

Varauman sisältävä kertomus on muuten vakiomuotoinen, mutta siinä on lausunto jostain tietystä osa-alueesta. Varauma koskee siis vain tätä perusteluissa kuvattua osaa tilinpäätöksessä. Perusteluissa selitetään havaitut virheet ja niiden euromääräiset vaikutukset. Kun tämä kyseinen havainto on rajattavissa kyseisiin tilinpäätöseriin, eikä se edusta merkittävää osaa tilinpäätöksestä, voidaan antaa muulta osin vakiomuotoinen lausunto. (Suomen Tilintarkastajat. Näin luet mukautettua tilintarkastuskertomusta.)

PRH suorittaa vähintään kolmen tai kuuden vuoden välein laaduntarkastuksia tilintarkastajille pyytäen yhden tai useamman toimeksiannon tarkastettavakseen. Lopputuloksena PRH antaa päätöksen laaduntarkastuksen tuloksesta ja mahdollisista toimenpiteistä, joihin tarkastus antaa aiheita. (PRH. Tilintarkastajien laadunvalvonta)

Tämä pitää huolen siitä, että tilintarkastajat pyrkivät pitämään tarkastusten laadun kohdillaan ja loppukäyttäjät voivat tulevaisuudessakin luottaa tilintarkastuskertomuksiin.

3 Vuokrasopimusten standardit

Lease eli vuokrasopimus on sopimus, jossa jonkin omaisuuden omistaja antaa toiselle osapuolelle valtuuden käyttää omaisuuttaan tietyinä ajanjaksona joko yhtä tai monta eri korvausta vastaan. Vuokralaisen näkökulmasta voi vuokrasopimukset jakaa kahteen eri kategoriaan eli rahoitusleasing tai käyttöleasing. (Accountingtools. Lease accounting.)

Sopimus luokitellaan rahoitusleasingiksi jos vuokrauskohteen omistajuus siirtyy vuokraajalle sopimuksen loputtua, jos vuokraajalla on mahdollisuus ostaa vuokrauskohte sopimuksen lopussa ja suurella todennäköisyydellä käyttää tätä mahdollisuutta, jos sopimusaika kattaa vuokrauskohteen eliniästä vähintään 75%, kaikkien vuokranmaksujen ja vuokralaisen takaamien jäännösarvojen nykyarvo vastaa tai ylittää vuokrauskohteen käyvän arvon tai vuokrauskohte on sen verran erikoinen ettei sille ole vaihtoehtoja käyttöä vuokranantajalle enää vuokra-ajan jälkeen. Jos mikään edellä mainituista ehdoista ei täyty, tulee sopimus luokitella käyttöleasingiksi. (Accountingtools. Lease accounting.)

IFRS-säädösten historia alkoi vuonna 1973, kun IASC (International Accounting Standards Committee) perustettiin ammattilaisten kirjanpitoelinten toimesta. Myöhemmin vuonna 1997 IASC muutti rakennettaan, jotta löytäisi tehokkaan tavan kansallisten tilinpäätösstandardien ja -käytäntöjen ja korkealaatuisten globaalien tilinpäätösstandardien väliseen lähentymiseen. Tämän seurauksena uusi IASB (International Accounting Standards Board) perustuslaki tuli voimaan vuonna 2000. Vuonna 2001 IASB suoritti IFRS – säätiön standardien laatimisen. (IASPLUS. International Accounting Standards Committee)

IASB (International Accounting Standards Board) on julkaissut vuoden 2016 tammikuussa uuden IFRS 16 -standardin vanhan IAS 17 tilalle. Standardi on otettu käyttöön 1.1.2019 alkaen ja vaatii yrityksiä aktivoimaan käyttöleasing -sopimukset ja esittämään ne yhdessä rahoitusleasing -sopimusten kanssa taseessa. (Deloitte. A guide to IFRS 16)

3.1 IAS 17 -standardi

IAS 17 -standardin julkisti IASB joulukuussa 1982. Käyttöönotto tapahtui tammikuussa 1984 ja viimeisin uudistus standardiin on tehty vuonna 2010. IAS 17 määrittelee, että vuokralleottajien tulisi erottaa toisistaan vuokrasopimukset joko rahoitusleasing -sopimuksiksi, jotka näkyisivät taseessa ja muiksi vuokrasopimuksiksi, jotka jäisivät taseen ulkopuolelle. (IASPLUS. IAS 17 – Leases)

Vuokralleottajan tuli kirjata kirjanpitoon vuokra-ajan alkaessa rahoitusleasing -sopimukset omaisuuseräksi ja velaksi omaisuuserän käyvän arvon mukaan tai vähimmäisvuokran nykyarvon mukaan, riippuen siitä kumpi on pienempi. Vähimmäisarvon nykyarvo tuli diskontata, eli muuttaa tulevaisuuden arvoon käyttämällä joko sopimuksen sisäistä korkoa tai lisäluoton korkoa. Leasingmaksut tuli jaotella rahoitusmenoihin sekä velan vähennysosuu-teen. Sopimuksissa olevien omaisuuserien poistopolitiikka tuli olla yhdenmukainen mui- den omaisuuserien poistopolitiikan kanssa. Jos ei ollut kohtuutta varmuutta siitä, että vuokralleottaja saisi omistuksensa vuokrasopimuksen päättyessä, tuli poistot tehdä lyhy- emmän vuoka-ajan tai omaisuuserän käyttöiän aikana. Muut vuokrasopimukset tuli kirjata tuloslaskelmaan kuluina vuokra-ajan aikana, ellei muu peruste edustanut enemmän käyt- täjän edun aikamallia. (IASPLUS. IAS 17 – Leases)

Vuokralleantajan tuli vuokra-ajan alkaessa kirjata taseeseen sopimuksen nettosijoitusta vastaava määrä saamisiin. Sopimuksen nettosijoitukselle tuleva tuotto tuli jakaa, saman- kokoisiksi eriksi joka kaudelle. Käyttöleasing -sopimuksissa olevat käyttöomaisuudet esi- tettiin vuokralleantajan taseessa omaisuuserinä. (IASPLUS. IAS 17 – Leases)

3.2 IFRS 16 -standardi

IFRS 16 -standardin tavoitteena on saada raportointi kattamaan vuokrasopimukset koko- naisuudessaan, sekä tarjota tilinpäätöksen käyttäjille kattavampi perusta arvioida vuokra- sopimuksista johtuvien rahavirtojen määrä, tapahtumien ajoitus ja mahdollinen epävar- muus. Jotta tämä tavoite saavutettaisiin, tulee vuokralleottajan kirjata taseeseen vuokra- sopimuksista johtuvat varat ja velat. (IFRS. IFRS 16 Leases)

IFRS 16 -standardissa vuokralleottajan tulee kirjata kirjanpitoon varoihin ja velkoihin kaikki yli 12 kuukauden vuokrasopimukset, ellei kohteena olevan omaisuuserän arvo ole alhai- nen (IFRS. IFRS 16 Leases).

Vuokrasopimus on IFRS 16 alainen jos sopimus antaa määräysvallan yksilöidyn omai- suuserän käyttöön tietyn ajan ja tiettyä vastiketta vastaan. Määräysvalta siirtyy, kun vuok- ralleottajalla on sekä oikeus ohjata yksilöidyn omaisuuserän käyttöä, että saada tästä käy- töstä saatava taloudellinen hyöty. Vuokralleantajalla on kuitenkin oikeus vaihtaa käyttö- omaisuus toiseen vastaavaan, jos ei käyttöomaisuuden määräämisoikeus siirry kokonaan vuokralleottajalle, ja näin ollen käyttöomaisuus ei ole IFRS 16 -standardin alainen. (IASPLUS. IFRS 16 – Leases)

Tällainen tilanne voisi syntyä esimerkiksi kopiokoneen vuokrauksessa, jossa koneen vuokralleantaja voisi milloin tahansa vaihtaa kyseisen koneen uuteen vastaavanlaiseen malliin.

Omaisuserä määritellään niin, että omaisuserän osakin voi olla erillinen yksilöity omaisuserä, jos se on fyysisesti oma erillinen osansa. Tällainen voi olla esimerkiksi rakennuksen tietty kerros. Omaisuserän muu osa, joka ei ole fyysisesti erillinen osa, kuten esimerkiksi valokuitukaapeli ei voi olla oma omaisuseränsä, ellei se edusta olennaisin osin kaikkea omaisuserästä niin, että vuokralleottaja saa kaiken taloudellisen hyödyn omaisuserän käytöstä. (IASPLUS. IFRS 16 – Leases)

Vuokrasopimuksissa, joissa on useita komponentteja, kuten omaisuserän vuokraus sekä kunnossapitopalvelun osa, tulee vuokralleottajan jakaa maksettava vastike kyseisten komponenttien kesken joko sopimuksessa saatavilla olevilla summilla, tai jos summia ei ole saatavilla, arvioitavilla summilla. Vuokralleottaja voi myös päättää kohde-etuutena olevan omaisuserän luokan mukaan olla erottelematta komponentteja. (IASPLUS. IFRS 16 – Leases)

3.2.1 Vuokralleottajan kirjaukset kirjanpitoon

Vuokralleottajan tulee kirjata käyttöomaisuuserä ja velka vuokrasopimuksen alkaessa. Käyttöomaisuuserä arvostetaan vuokravelan ja muiden mahdollisten hankintamenojen yhteismäärällä. Hankintamenoista tulee oikaista mahdolliset sopimukseen kuuluvat kannustimet, alkuvaiheen välittömät menot sekä ennallistamismenot. (IASPLUS. IFRS 16 – Leases)

Vuokrasopimuksen alkaessa tulee vuokralleottajan arvostaa käyttöomaisuuserä käyttämällä kustannusmallia, ellei käyttöomaisuuserä ole sijoituskiinteistö ja vuokralleottaja arvostaa sijoituskiinteistönsä IAS 40:n mukaisesti tai jos käyttöomaisuus liittyy luokkaan, jossa sovelletaan IAS 16:n uudelleenarvostusmallia, jolloin käyttöomaisuuserät voidaan arvioida uudelleen. Kustannusmallissa käyttöomaisuuserä arvostetaan hankintamenoon, josta poistetaan kertyneet poistot sekä arvonalentumistappiot. (IASPLUS. IFRS 16 – Leases)

Vuokravelka sopimuksen alusta arvostetaan vuokra-aikana maksettavan vuokran nykyarvoon, joka diskontataan sopimuksen koron mukaan, jos se on määritettävissä. Jos korkoa ei ole määriteltävissä, tulee käyttää lisäluoton korkoa. (IASPLUS. IFRS 16 – Leases)

Diskonttaus tarkoittaa sitä, että tulevaisuuden rahasumma tai rahavirtojen arvo lasketaan nykyhetkellä. Diskonttauksen tarkoitus on saada tulevaisuuden ja nykyhetken rahamäärät vertailukelpoisiksi toistensa kanssa. (Pankkiasiat. Diskonttaus)

Mahdollisiin indekseihin tai korkoihin riippuvat muuttuvat vuokrat arvostetaan sopimuksen alkupäivän indeksillä tai kurssilla. Mukaan luetaan myös määrät, jotka vuokralleottajan tulisi maksaa jäännösarvotakauksen nojalla. Muut vuokrat, jotka eivät sisälly vuokravelan määrittämiseen, kirjataan voitoksi tai tappioksi maksutapahtuman tai ehdon täyttymisen kaudelle, ellei kulut sisälly toisen omaisuuserän kirjanpitoarvoon toisen standardin mukaisesti. Vuokravelkaa muutetaan myöhemmin, jos muutoksia tulee vuokra-aikaan, osto-option arviointiin, jäännösarvotakauksen odotettavissa olevaan määrään tai vuokrasummaan johtuen indeksien tai korkojen muutoksesta. Uudelleenarvostukset tulee käsitellä käyttöomaisuuden oikaisuna. (IASPLUS. IFRS 16 – Leases)

3.2.2 Vuokralleantajan kirjaukset kirjanpitoon

Vuokralleantajan tulee jaotella vuokrasopimukset käyttöleasing -sopimuksiksi tai rahoitusleasing -sopimuksiksi. Vuokrasopimus luokitellaan rahoitusleasingsopimukseksi, jos se siirtää kaikki kohteena olevan omaisuuserän omistukseen liittyvät riskit ja palkkiot vuokranottajalle. Muussa tapauksessa kyseessä on käyttöleasing -sopimus. (IASPLUS. IFRS 16 – Leases)

Esimerkkejä tilanteista jolloin vuokrasopimus luokiteltaisiin rahoitusleasing -sopimukseksi, olisi kun vuokrasopimuksen mukaan käyttöomaisuuden omistus siirtyy vuokranottajalle sopimuksen loputtua, jos vuokranottajalla on optio ostaa käyttöomaisuus sopimuksen lopussa ja on kohtuullinen varmuus että optiota käytetään, vuokra-aika kattaa suurimman osan käyttöomaisuuden elinajasta vaikka omistusoikeutta ei siirrettäisikään, käyttöomaisuuden vuokrauksen alun jälkeen vähimmäisleasingmaksujen nykyarvo on vähintään vuokrattavan omaisuuserän käypä arvo, käyttöomaisuus on luonteeltaan niin erikoinen että vain vuokralleottaja voi hyötyä siitä tekemättä siihen merkittäviä muutoksia. (IASPLUS. IFRS 16 – Leases)

Vuokrasopimuksen alkaessa vuokralleantajan tulee kirjata rahoitusleasing -sopimukset saamiksi määrällä, joka vastaa sopimuksen nettosijoitusta. Vuokralleantajan tulee kirjata rahoitustuotot vuokra-aikana perustuen malliin, joka kuvaa nettosijoituksesta saatavaa jatkuvaa kausittaista tuottoa. Valmistaja tai jälleenmyyjä kirjaa voiton tai tappion soveltaen IFRS 15:n suoraa myyntiä koskevien käytäntöjen mukaan. Vuokralleantaja kirjaa liiketoi-

minnan vuokrat suoraan tuottoina tai, jos kyseessä on malli, jossa kohteena olevan omaisuuserän käytöstä saatu tuotto vähenee, toinen järjestelmällinen perusta. (IASPLUS. IFRS 16 – Leases)

4 Vuokrasopimusten tilintarkastaminen

Kuten toisessa luvussa käy ilmi, tilintarkastus alkaa suunnitteluvaiheesta ja IFRS 16 alais-
ten vuokrasopimusten tarkastaminen ei ole poikkeus. Tarkastuksen suunnittelussa tulee
ottaa huomioon muun muassa, mikä on IFRS 16 alaisien vuokrasopimusten tilin koko, eli
millä summalla nämä sopimukset ovat taseella. Mitä mahdollisia järjestelmiä yhtiö käyttää
sopimusten rekisteröimiseen ja mitä mahdollisia kontroleja on siihen liittyen, ja tietenkin
onko riskiä, että tase olisi olennaisesti väärin kyseisen tilin osalta ja niin edelleen (Tom-
peri. S. 2018, luku 4). Seikkoja on siis paljon, joita tulee huomioida, jotta tarkastuksesta
tulisi tarpeeksi kattava ja luotettava ilman kuitenkaan turhaa ylimääräistä tarkastustyötä.

Jos kyseessä on isompi yhtiö, ei tule hypätä heti substanssitarkastukseen, eli vuokrasopi-
musten läpikäymiseen, vaan ensin on katsottava, miten koko vuokrasopimusprosessi toi-
mii ja toimiiko se kuten pitääkin. Tämä tehdään haastattelemalla avainhenkilöitä ja lopuksi
tehdään vielä läpikulkutestaus. Näin voidaan varmistaa, että prosessi tosiaan toimii niin
kuin se oli ymmärretty. (Tomperi. S. 2018, luku 4).

Läpikulkutestauksessa käydään prosessi läpi alusta loppuun tosine tositteelta. Siinä tulee
valita joku tietty omaisuuserä ja sen elinkaari käydään läpi siitä, kuinka on tehty päätös
vuokrata tämä omaisuuserä, siihen kuinka mahdollisesti sopimus lopetetaan.

Leasing -sopimusten tarkastus voi olla yksinkertaista, sillä niistä saa helposti vahvistuksen
leasing -yhtiöiltä. Tilintarkastaja esimerkiksi lähettää asiakkaan allekirjoittaman valtakirjan
leasing -yhtiölle, jossa pyydetään tilintarkastajalle vahvistusta summasta per tilinpäätös-
päivä. Koska kyseessä on kolmannen osapuolen vahvistus, voi siihen luottaa ja näin täs-
mäyttää vahvistukset asiakkaan lukuihin.

Vuokrasopimusten tarkastus ennen IFRS 16 voimaantuloa tai yhtiöillä, jotka eivät käytä
IFRS-raportointia tarkoittaa sitä, että tarkastetaan vuokrasopimukset ja täsmäytetään so-
pimuksella olevat vuokrasumat maksettuihin vuokriin tuloslaskelmalle sekä tarkastetaan,
että maksetut vuokrat ovat kirjattu oikealle kaudelle. Toki näissäkin sopimuksissa saattaa
olla paljon työtä, jos niitä sattuu olemaan paljon tai jos yhtiö tekee uusia sopimuksia usein
tilikauden aikana.

Kun tarkastaa IFRS 16 alaisia vuokrasopimuksia ei pelkästään vuokrasumman täsmäytys
maksettuihin vuokriin enää riitäkään. Jo ihan ensimmäiseksi tulee sopimus lukea tarkkaan
ja päätellä onko sopimus IFRS 16 -standardin alainen. Pitää tarkistaa onko sopimus yli 12

kuukauden pituinen ja onko määräysvalta siirtynyt tai siirtyy kokonaisuudessaan vuokranottajalle (IASPLUS. IFRS 16 – Leases).

Tämän lisäksi tulee tarkistaa, löytyykö sopimuksesta optio-oikeus, löytyykö sopimuksesta erilaisia komponentteja, jotka tulee ottaa huomioon kirjauksissa ja onko sopimus kirjattu oikealle kaudelle alkaneeksi sekä oikean pituiseksi. Yhtiön järjestelmään kirjattu diskonttokorko ja vuokra-aika tulee myös tarkistaa, sillä jos korot tai vuokra-aika eivät ole oikein, ei järjestelmä laske diskontattua velkasummaakaan oikein ja silloin taseen summa voi olennaisesti olla virheellinen. (IASPLUS. IFRS 16 – Leases)

Pitää myös ottaa huomioon arvionvaraiset asiat, kuten onko kuinka todennäköistä, että asiakas tulee oikeasti käyttämään option ja onko asiakkaan arvio vuokra-ajasta järkevä. Nämä seikat eivät löydy sopimuksista, vaan pitää keskustella auki asiakkaan kanssa.

Kun sopimuksia tarkastaa, pitää myös pitää mielessä vanhojen sopimusten muutokset. Eisiis riittä, että tarkastaa vain uusia sopimuksia, vaan pitää myös muistaa tarkastaa sopimukset, joihin on tehty muutoksia, kuten vuokra-ajan muutos tai vuokramaksun alennukset sekä muut samankaltaiset muutokset.

5 Standardin vaikutus tilintarkastukseen

Tätä opinnäytetyötä varten haastateltiin kuutta The Big Four yhtiöissä työskentelevää tilintarkastuksen ammattilaista. Yhdessä he ovat tarkastaneet satoja tilinpäätöksiä ja heillä on yhteensä 45 vuotta tilintarkastuskokemusta. Näiden henkilöiden avulla saatiin asiantuntevaa tietoa siitä, kuinka IFRS 16 -standardin tulo on tosiaan vaikuttanut tilintarkastukseen. Itse olen ollut tarkastamassa IFRS 16 alaisia tarkastuksia useassakin tilinpäätöksessä ja olen saanut etupenkin paikan siitä, kuinka standardin voi implementoida hyvin, ja kuinka huonosti.

Haastatteluissa kävi ilmi, että standardi on osoittautunut hankalaksi joillekin yrityksille sen laajan tulkinnan takia ja on vaatinut yrityksiltä osaavaa henkilökuntaa tai tarvittaessa sen palkkaamista sen ymmärtämisessä, käyttöönotossa ja sovelluksessa. Yritykset ovat joutuneet ottamaan käyttöön uusia järjestelmiä tai muokkaamaan olemassa olevia, sekä opetella näiden käyttöä. Heidän on myös pitänyt muuttaa käyttöomaisuusprosessejaan IFRS 16 -standardia tukeviksi. Ja nämä seikat puolestaan, ovat lisänneet tarkastustoimenpiteitä.

5.1 IFRS 16 -standardia tukeva Fatman-järjestelmä

Käyttöjärjestelmiä, mihin haastateltavat ovat törmänneet, ovat olleet muun muassa Fatman, Anaplan, Excel ja muita yritysten omia järjestelmiä, joista ensimmäinen kuitenkin selkeästi käytetyin. Exceliä kuitenkin vielä käytetään, jos yrityksellä on vähän sopimuksia ja näin ollen laskenta onnistuu vielä Excel -pohjaan. Kun sopimuksia tulee enemmän, tarvitaan jo toimivaa järjestelmää ja asiantuntevaa henkilökuntaa niitä tulkitsemaan.

”Järjestelmiä, mitä on tullut vastaan, on Excel ja Fatman oikeastaan vain, ainakin toistaiseksi. Fatmanissa on se hyvä puoli, että sitä jatkokehitetään koko ajan. Mutta ongelmiahan siinäkin on. Jos esim. tulee estimaatin päivitys tai sopimuksen muutos, niin niiden käytös järjestelmässä on ollut hieman epäselvää, mutta kuten sanoin sitä parannetaan koko ajan ja kun huomataan ongelma, se yritetään korjata. Fatmanissa myös päivityksiä tietyin väliajoin.” – Asiantuntija F

”Standardi on monimutkainen laskennallisesti, joka voi hankaloittaa järjestelmän toimimista sekä luonnollisesti vaikeaa henkilöille ymmärtää.” Asiantuntija C

Ei tämäkään järjestelmä tosin ole vielä täysin virheetön. Jo ensimmäisenä vuonna isompaa yhtiötä tarkastettaessa huomasin, kuinka diskonttokorot minun näkymässäni erosivat asiakkaan näkymästä. Itse asiassa riippuen näkymästä, antoi järjestelmä peräti kolme eri

lukua. Tarkastettuamme kuitenkin itse diskonttolaskelmat, huomasimme järjestelmän laskevan ne oikein, eli kirjanpitoon menevät luvut olivat oikein. Ilmoitimme tästä asiakkaani kanssa järjestelmän hallitsijalle, joka on tämän jälkeen ilmoittanut korjanneensa ongelman. Tänä vuonna huomasin kuitenkin jo uuden virheen järjestelmässä. Järjestelmä ei antanut samoilla tiedoilla samanlaista sopimuslistausta, riippuen siitä kuka listauksen ajoi. Olemme sopineet, että asiakas ilmoittaa tästäkin virheestä, jotta saamme järjestelmän mahdollisimman toimivaksi. Näistäkin järjestelmävirheistä huolimatta, Fatman on tosiaan ollut eniten käytetty ja suosittu nimenomaan sen käytettävyyden takia. Fatman myös parantaa järjestelmäänsä koko ajan ja ongelmien ilmennettyä pyrkii korjaamaan ne pikimmiten.

Kuten kuvasta 2 nähdään, Fatman yksinkertaisuudessaan on helppokäyttöinen. Pääsivulta ”Leasing -sopimukset” kohtaan mentyä, voi järjestää vuokrasopimuslistauksen esimerkiksi uusiin tiettyä vuonna tehtyihin sopimuksiin, aluetta vastaaviin sopimuksiin tai tiettyä sopimusluokkaa vastaaviin sopimuksiin. Voi myös hakea sopimusnumerolla suoraan, jos haluaa löytää vain sen tietyn sopimuksen.

Tämä mahdollistaa tilintarkastajilla sen, että voidaan ottaa listauksia esimerkiksi tänä vuonna tulleista uusista sopimuksista, jotta niistä voidaan tarkastaa isoimmat eli oleelliset. Koska Fatman antaa listaukset myös erittäin kätevästi Excel -muotoisina on niiden muokkaus helppoa. Jos esimerkiksi halutaan vain tänä vuonna muokatut sopimukset, on sen listauksen saaminen myös kohtuu helppoa pienellä Excel muokkauksella. Näin uusien sopimusten lisäksi voidaan tarkistaa, että myös vanhat muokatut sopimukset, ovat menneet järjestelmään asianmukaisesti.

Kuva 2. Fatman- järjestelmä aloitussivu

Kun on valittu sopimus tarkastukseen, avataan sen näkymän Fatmanissa. Kuten alla kuvasta 3 nähdään, löytyy Fatmanista kaikki tarpeellinen IFRS 16 tarkastukseen omilta välilehdiltään.

Kuva 3. Fatman- järjestelmä IFRS 16 alaisen sopimuksen näkymä

Sopimustiedot kattavat perustiedot sopimuksesta, kuten mistä kiinteistöstä on kyse, rakennus, vuokralainen, kustannuspaikat, huoneisto, sopimusluokka ja muu mahdollinen tarpeellinen perustieto.

Sopimuksen perusteet välilehdellä eritellään sopimuksen eri komponentit toisistaan kuten esimerkiksi tilavuokrat, ylläpitovuokrat ja markkinointimaksut.

Sopimuspäivämäärä välilehdeltä löytyvät kaikki sopimuksen kannalta tärkeät päivämäärät kuten muun muassa sopimuksen päivämäärä, alkamispäivämäärä, todellinen päättymispäivämäärä jos tiedossa, tarkistuspäivämäärä eli milloin sopimuksen hinnat tarkistetaan ja mahdollisesti korotetaan, alkuperäinen aloituspäivämäärä, joka otetaan käyttöön, jos sopimusta esimerkiksi jatketaan jossain vaiheessa. Näiden lisäksi löytyvät vuokranantajan ja vuokralaisen irtisanomisajat sekä ensimmäinen mahdollinen irtisanomispäivä.

Liitetiedoista löytyvät kaikki kyseisen sopimuksen sopimukset liitteinä, kuten vuokrasopimus ja siihen liittyvät mahdolliset liitteet ja sopimuksen muutospäivitykset.

Vakuus välilehteä harvoin käytetään ja IFRS 16 tarkastuksessa siihen ei yleensä kiinnitetä niin huomiota. Mahdolliset vakuuden tarkastetaan pankkitilien tarkastusten ohella tilintarkastuksessa.

IFRS 16 välilehdeltä löytyy yhtiön määrittelemän diskonttokoron sekä arvioidun sopimuksen päättymispäivän. Näiden lukujen avulla järjestelmä laskee taseelle vuokrasopimusvelan.

Vuokrasopimusvelka välilehdeltä löytyy kuukausikohtainen listaus jäljellä olevasta vuokrasopimusvelasta.

Käyttöoikeusomaisuuserä välilehdeltä taas löytyy kyseisen sopimuksen käyttöomaisuus-arvo ja siitä tehtävät poistot ja kuten edellinenkin sekini näkyy kuukausittain.

Muutoshistoria välilehti on tilintarkastajille erittäin tarpeellinen. Sieltä nähdään kuka ja milloin on tehnyt viimeisimmän muutoksen kyseiseen sopimukseen järjestelmässä. Voidaan siis suoraan kysyä asiakkaalta, miksi tietty henkilö, tietynä päivänä on jonkun muutoksen tehnyt ja mitkä ovat tausta dokumentaatio, joka validoi kyseisen muutoksen.

Siirtotiedosto on nimensä mukainen välilehti. Täältä löytyy tiedosto, jossa on kuukausikohmainen listaus sopimuksen lukuihin liittyen.

Vaikka Fatmanin käyttö onkin helppoa ja yksinkertaista, on se tuonut lisätöitä tilintarkastajille sekä asiakkaille. Asiakkaiden tulee antaa joko käyttöoikeudet heidän järjestelmiinsä tai ottamaan kuvakaappauksia järjestelmästä pyydettyäessä. Ja tilintarkastajien taas tulee opetella ja ymmärtää uuden järjestelmän käyttö. Järjestelmästä tulee myös tehdä niin kutsuttu läpikulkutestaus, missä tarkastetaan, että järjestelmä toimii kuvatulla tavalla ja ettei siinä ole ongelmia, jotka mahdollistaisivat olennaisen virheen sattumisen.

5.2 Tilintarkastajan näkemys IFRS 16 -standardiin

Asiantuntijoiden haastatteluissa kävi ilmi, että he ovat mielipiteissään ja kokemuksissaan samalla linjalla toistensa kanssa. IFRS 16 -standardin peruseriaatteen ovat tasearvoisen käyvän arvon ajattelu, näin ollen standardin tulo on tosiaan ollut erittäin positiivinen asia tilinpäätösten läpinäkyvyyden aspektista.

”Mielestäni IFRS 16 ajaa asiansa, kun huomioi että IFRS peruseriaatteenä on tasearvoisen käyvän arvon ajattelu. Tällöinhän IFRS 16 lisää taseen molemmille puolin oikeudet ja velvoitteet liittyen leasing -vuokriin ja oikaisee tulokselta maksetut vuokrat pois suoriteperusteiseksi.” – Asiantuntija A

”Standardi on erittäin hyvä juttu, koska tuonut vertailukelpoisuutta toimijoiden välille.” – Asiantuntija C

”IFRS 16 -standardissahan käytetään aika paljon tuota management judgmenttia ja joudutaan tilinpäätöksessä asti kertomaan mitä oletuksia tehdään, mutta onhan se hyvä, niin saadaan tilinpäätökseen tuota läpinäkyvyyttä.” – Asiantuntija D

Mutta kun tilinpäätökseen tulee uusia eriä ja luvut kasvavat, kasvaa myös tilintarkastajien työ. Tarkastajalle ei riitä, että osaa ja ymmärtää IFRS 16 -standardin hyvin, vaan hänen

tulee myös osata analysoida, kuinka se vaikuttaa myös muihin tarkastuksen osa-alueisiin. Tämä vaatii laajaa osaamista niin yrityksen henkilökunnalta kuin tilintarkastajaltakin.

"IFRS 16 -standardi vaatii spesifiä vuokrasopimusten logiikan syvempää ymmärtämistä sekä syvällisempää IFRS ajattelua. Ei riitä, että tietää mistä tässä standardissa on kyse, vaan pitää ymmärtää syvällisemmin mitä IFRS ylipäänsä ajaa takaa, kuten alaskirjaukset, estimaatit, kontrollit. Pitää osata nähdä se big picture." – Asiantuntija F.

"Lisätunteja on joissain tarkastuksissa tullut paljonkin. Kuitenkin lisää kamaa taseessa tarkoittaa lisää tarkastettavaa ja koulutustakin on pitänyt antaa niin meille tilkkareille kuin asiakkaillekin." – Asiantuntija D

Noin yleisesti ottaen asiantuntijat olivat sitä meiltä, että pienempien yritysten kohdalla IFRS 16 -standardi on IFRS-standardeista se relevantein ja aikaa syövimmistä IFRS-tilinpäätöksen toimenpiteistä. IFRS-tilinpäätöksillä ei välttämättä ole kovin montaa niin isoa erää, jotka vaatisivat niin yksityiskohtaiset tarkastukset kuten IFRS 16 tarkastus. Isoimmissa yrityksissä on luultavasti muitakin relevantteja IFRS-eriä, joten IFRS 16 erä ei nouse varsinaisesti esiin.

"IFRS 16 on yksi relevantteimmista ja aikaa syövimmistä IFRS-tilinpäätöksen toimenpiteistä. Ei tietysti varmastikaan työläin. Large Cap (Pörssiyhtiöt, jotka markkina-arvoltaan yli miljardi euroa) yhtiöissä varmasti muitakin relevantteja aika syöviä eriä, mutta pienemmissä IFRS-tilinpäätöksellä ei ole välttämättä kovin montaa muuta isompaa IFRS-erää, jotka vaatisivat esimerkiksi erillistä test of detailssia." – Asiantuntija A

Standardi on tuonut tilinpäätökseen myös paljon enemmän tietoa, kuin vain tase arvojen kasvun. Tilinpäätöksen liitetiedoista voi löytyä paljon tietoa vuokrasopimukseen liittyen. Näiden perusteella on mahdollista jopa laskea yrityksen vuokrasopimusten keskimääräisen vuokra-ajan, voi päätellä vuokrien hinnan nousua sekä saada tietoa siitä missä päin maailmaa vuokrattavat kohteet löytyvät.

"Informaation määrä vuokrasopimukseen liittyen on moninkertaistunut tilinpäätöksissä standardin myötä ja suurin osa loppukäyttäjistä ei sitä edes ymmärrä kuinka paljon sieltä löytyy tietoa. Liitetiedoista kun löytyy todella paljon vuokrakannasta. Sieltä pystyy laskelmaan, kuinka pitkiä vuokrasopimuksia keskimääräisesti yritys tekee, voi päätellä vuokran hintojen nousua, vuokraus paikkakunnat jne. ja kilpailijat voisivat käyttää näitä tietoja hyödykseen." – Asiantuntija F

Tilintarkastajat ovat myös huomanneet, ettei sijoittajilla vielä tunnu olevan IFRS 16 -standardiin kunnan tuntumaa. Jos tilinpäätökseen tulee muutoksia, standardista johtuen, voi sijoittajille olla epäselvää johtuuko se standardista, vai siitä että vuokrasopimukset olisivat vähentyneet.

”Haitta on kuitenkin se, että vaikka periaatteessa muutos on kuin olisit ostanut sen sijaan että olisit vuokralla, ei sijoittajat osaa vielä analysoida tuota. Esim. viime vuonna oli miljoona vuokrakulut ja 9 tuhatta poistoja ja nyt yhtäkkiä vuokrakuluja onkin paljon vähemmän ja onkin 1,1 miljoonaa poistoja. Sijoittajat eivät osaa päätellä onko vuokrat muuttuneet vai onko syynä IFRS 16.” – Asiantuntija F

Kysyin myös haastateltavilta, ovatko huomanneet, että asiakkaat olisivat alkaneet muokaamaan vuokrasopimuksiaan, jotta sopimuksia olisi helpompi tulkita IFRS 16 -standardia silmällä pitäen. Ja kyllä asiantuntijat olivat huomanneet, että tällaisesta on ollut puhetta, ja että vuokraneuvotteluissa asiakkaat ovat ihan pyytäneetkin sitä. Ne, joilla tätä ei ollut tullut vastaan olivat sitä mieltä, että voisi kuvitella yritysten kuitenkin näin tulevaisuudessa tekevän, sillä se voisi helpottaa huomattavasti sopimusten tulkintaa sekä henkilökunnan työtä. Varsinkin vastikkeiden ja lisäpalveluiden erottelu toisi helpotusta tulkintoihin.

”Vuokrasopimuksista on käyty keskustelua, että pitäisikö pistää sopimaan IFRS 16 jollain tavalla ja tiedän että neuvotteluissa on asiakkaat ihan kysyneet, että voisiko sopimuksen tehdä ns. IFRS 16 ystävälliseksi. Suomessa kun on hieman pienempää menoa niin ei ehkä niin oteta huomioon, mutta ulkomailla miljoona sopimuksissa kyllä varmasti ollaan.” – Asiantuntija F

”En itse ole nähnyt suoraan (sopimusten muuttumista), mutta järjen mukaan olisi saattanut neuvotella sopimuksia, missä ei optioihin liittyvää tai ennallistamisvelvoitteita. Voisin kuvitella, että ne tulevaisuudessa muuttuu jollain tapaa.” – Asiantuntija B

”Kyllä itse ainakin kuvittelen, että voisi noita sopimuksia tehdäkin tuo standardi silmällä pitäen, niin sanotusti optimoidaan IFRS 16 alaiseen sopiviksi. Voisi sisältää enemmän esimerkiksi vastikkeiden ja lisäpalveluiden erittelyä näin helpottaa tulkitsemista. Tulkinnat kun on muutenkin välillä hankalia niin nyt korona aikana varsinkin, kun on ollut noita vuokran alennuksia ja pidennyksiä ja mitä niitä nyt on, ja sitten miten ne kirjataan. Voi olla, että päädytäänkin ihan toiseen ratkaisuun vuokran helpottamiseen, joka taas on parempi kaikkien kannalta. Tilan haltijalla kuitenkin kova halu

pitää käyttöaste kovana. Ehkä mahdollisesti tilan määrän muutos tai muu. Isoimmat vuokranantajat osaavat jo tuoda laskennan esiin.” – Asiantuntija D

5.2.1 Asiakkaan haasteet

Haastatteluissa kävi ilmi moniakin ongelmia, mitä asiakkailla on ollut standardin tulon myötä. Se, kuinka paljon standardi vaikuttaa yritykseen, riippuu paljon siitä, kuinka paljon yrityksellä on vuokrasopimuksia. Mutta jos kyseessä on iso yritys, jolla satoja, ellei tuhansia sopimuksia tietää se suuria muutoksia yritykselle, niin järjestelmien kuin henkilökunnan puolesta. Myös ylläpito voi olla yritykselle kuormittavaa, sillä sopimuksia tulee päivittää joka vuosineljännes.

”Yrityksillä, joilla on paljon sopimuksia, voi olla hankalaa saada riittävät resurssit IFRS 16 implementoinnille. Se on todella kallista puuhaa. Vaatii paljon henkilöresursseja. Myös kuormittaa jatkossa paljon, sillä kvartaaleittain tulisi päivittää ja jos on tuhansia sopimuksia niin se voi olla aikamoinen rumba. Tämäkin vaatii syvällistä IFRS osaamista, mitä ei edes keskiverto Suomalaisella pörssiyrityksellä ole.” – Asiantuntija F

Asiakkailla on ollut ongelmia sopimusten tulkitsemisessa, kuten onko sopimus ylipäänsä standardin alainen. Myös sopimuksen jakaminen IFRS 16 mukaisiin sopimuskokonaisuuksiin on ollut hankalaa. Kun ennen on sopimus ollut yksi kokonaisuus, voikin nyt sopimuksissa olla useita komponentteja ja niiden erittely voi olla hyvinkin vaikeaa. Kirjanpidollisesti jokainen komponentti sopimuksessa on teknisesti oma sopimus. Pääomavuokra on IFRS 16 alainen kun taas ylläpitoavuokra ei ole. Ylläpitoavuokra voi pitää sisällään muun muassa tilan henkilöstökuluja, hallintokuluja, käyttö ja huoltokuluja, ulkoalueiden hoitokulut, siivouskulut ja niin edelleen.

”Implementointi ongelmat pääasiassa sopimusten kokoamiseen ja IFRS 16 mukaiseen sopimuskokonaisuuksien pilkkomiseen – esim. isompi vuokrasopimus joka käytännön maailmassa yksi sopimus => IFRS 16 mukaisesti kuitenkin sopimuksella useampi eri komponentti, jotka kaikki tulee tunnistaa erillisinä sopimuksina teknisesti. Tietysti IFRS 16 implementoinnissa kirjanpito mitä sopimuksia missäkin on haasteellista (varsinkin kansainvälisissä tapauksissa).” – Asiantuntija C

Diskonttokorko tuntuu tuottavan joillekin asiakkaille myös vaikeuksia. Se, tulisiko koron laskenta perustua WACC:iin (weighted average cost of capital eli painotetun keskimääräi-

sen pääomakustannuksen laskenta) vai paikallisen vieraan pääoman kustannukseen, tuntuu olevan vaikeaa, ja koron ajantasainen päivitys tuntuu myös joskus unohtuvan. Tämä on kuitenkin tärkeä osa vuokrasopimus erien laskennassa, ja tämän ollessa väärin voivat heittää suuriakin summia.

”Käytetyn korkokannan kanssa on myös rajanvetoa, kun milloin tulisi perustua laskettuun WACC:iin (ja millä rajauksin) ja milloin paikallisen vieraanpääoman kustannukseen (esimerkiksi jos rahoitettaisiin paikallisella pankkilainalla => tämän korko).”
– Asiantuntija C

Kuten jo yllä Fatmanista kertoessani, muutkin ovat törmänneet järjestelmä ongelmiin. Ongelmia ovat herättäneet muun muassa uusien sopimusten lisäys ja vanhojen sopimusehtojen muutos. Järjestelmässä joudutaan korjailemaan alkusaldoja ja pahimmassa tapauksessa siellä voi pyöriä isojakin täsmäytyseroja. Järjestelmistä riippuen, ongelmia on ollut myös järjestelmien välisestä tiedon siirrosta. Oli järjestelmä kuinka hyvä tahansa, jos tieto ei mene kirjanpitoon saakka, ei se myöskään siirry tilinpäätökseen.

”Ainakin First North (Pohjoismaissa toimiville pienemmille yhtiöille tarkoitettu osakemarkkisi) ja Small Cap (Pörssiyhtiöt, joiden markkina-arvo on alle 150 miljoonaa) yhtiöiden osalta järjestelmissä on ollut virheitä sopimuksien ehtoja muuttaessa/päivittäessä tai poistaessa ja lisätessä uuden sopimuksen => alkusaldoja korjailaan ja järjestelmissä pyörii täsmäytyseroja.” – Asiantuntija A

”Tieto ei kulje kirjanpidon ja muiden yksiköiden välillä ja sopimusmuutoksista ei tämän takia siirry tieto eteenpäin. Lisäksi joissain tapauksissa valittu tietojärjestelmä tai ohjelma ei ole tukenut IFRS 16 laskentaa esim. koron laskemisen osalta.” – Asiantuntija E

5.2.2 Tilintarkastajan haasteet

IFRS 16 -standardi on ilman muuta tuonut lisää tarkastustyötä tilintarkastajille. Se kuinka paljon taas riippuu paljon tarkastettavasta yrityksestä ja siitä kuinka paljon vuokrasopimuksia kyseisellä yrityksellä on. Mitä enemmän sopimuksia, sitä enemmän on myös tarkastettavaa.

”Lisätöitä standardin tulo on tuonut kyllä, mutta kuinka paljon niin se riippuu todella paljon yrityksen toimialasta. Lisätyön määrä on suoraan verrannollinen vuokrasopimusten määrään ja siihen kuinka globaali yritys on kyseessä. Mitä enemmän sopimuksia sitä enemmän töitä, koska yli 100 sopimuksen kanssa ei enää Excel riitä

vaan vaaditaan kunnon järjestelmä sekä osaavaa henkilökuntaa. Tämä tarkoittaa, että meille tilkkareillekin on enemmän työtä, kun nämäkin aspektit tulee tarkistaa.” – Asiantuntija F

”Pienemmillä voi olla, ettei tunteja edes kauheasti tule lisää, mutta jos yhtään isompi niin voi tulla reilustikin. Riippuu paljon siitä, onko yrityksellä paljon esimerkiksi liiketilaa.” – Asiantuntija C

Kun sinulla on asiakas, joka vielä opettelee tietyn standardin implementointia, voi sen tarkastaminen olla erityisen haastavaa, sillä joudut suorittamaan tarkastuksessa erityistä huolellisuutta. Näin ollen tulee tarkastajankin olla hyvin perillä kyseisestä standardista ja siitä, kuinka sitä sovelletaan kirjanpidossa.

”Tarkastettavat luvut ovat kasvaneet, joka tietenkkin tuonut lisää töitä meille, ja asiakkaatkin vielä opettelevat, niin meidänkin tarkastus kasvaa ja liitetietojen tarkistus on vaativampaa.” – Asiantuntija B

Ongelmallista voi myös olla tarpeellisten materiaalien saanti asiakkaalta. Haastatteluissa kävi ilmi useankin asiantuntijan kanssa, että tarvittavien materiaalien saanti asiakkaalta voi olla hankalaa, jo ihan sen materiaali määränkin takia, mutta myös senkin takia, ettei asiakas ole välttämättä dokumentoinut kaikkea tarvittavaa. Materiaali ei myöskään aina ole meille tilitarkastajille siinä optimaalisimmassa muodossa, joka taas tuo lisätunteja tarkastukseen, kun joudumme muokkaamaan dokumentteja tarvittavaan muotoon.

”Alussa oli ehkä se, että emme aina saaneet tai osanneet pyytää oikeanlaista materiaalia tai sopimuslistausta asiakkaan järjestelmästä. Sellaista, josta saisimme tilitarkastukseen näppärästi ja kootusti ne tiedot mitä tarvitaan ilman turhaa Excelöintiä.” – Asiantuntija E

”Suurimpia haasteita on ehkä ollut se, että onko asiakkaalla asianmukainen dokumentaatio. On todella vaikea tarkastaa, jos ei ole dokumentoitu.” – Asiantuntija F

”Isoin muutos meillä tilitarkastajilla on ehkä se, että ei olla ennen jouduttu keräämään näin paljon tietoa ja sen saaminen voi joskus olla aika hankalaa. Ainahan tuo on liitetietoina ollut mutta olennaisuus on ollut eri luokkaa. Vaikeuksia voi tosiaan olla ihan perinteinen sopimusten keräys mutta toki riippuu paljon firmasta.” – Asiantuntija D

Haasteita on myös tarkastettaessa isoja konserneja, jotka toimivat monessa maassa tai maan osassa, koska heillä voi olla monella eri kielellä sopimuksia. Tämä vaatii tilintarkastajilta pahimmassa tapauksessa useiden kielten osaamista tai vaihtoehtoisesti usean tarkastajan. Tämä taas vaikuttaa resursseihin, sillä kielellisesti lahjakkaan tarkastajan löytäminen voi olla hankalaa ja monen tarkastajan ottamisessa, tarkastuksen taloudellinen kannattavuus kärsii.

”Haasteita on ollut muun muassa isojen konsernien kanssa, jotka toimivat monissa maissa. Niin miten paikalliset sopimukset voidaan käydä läpi milläkin kielellä.” – Asiantuntija B

Diskonttokoron perustan ymmärtäminen ja asiakkaiden omien korkotaulukoiden tulkitseminen voi joskus myös olla haastavaa. Jos asiakkaalla on esimerkiksi toimipisteitä pitkin Suomea, voi diskonttokorko muuttua hieman alueesta riippuen. Näin ollen pitäisi tarkastusta tehdessä myös ymmärtää, mistä nämä asiakkaan laskelmat ovat peräisin ja ovatko ne asianmukaiset. Jotkut asiakkaat voivat myös yrittää keplotella koron niin, että saisivat yrityksen tunnusluvut näyttämään paremmilta.

”Sitten on tullut vastaan niitä, jotka on yrittäneet sub optimoimaan koron, jotta Ebit näyttää hyvältä. Taseeseen kun tulee enempi ”roinaa” niin vaikuttaa tunnuslukuihin ja tämä puolestaan voi vaikuttaa rahoittajiin. Voi olla isokin haaste alkaa muuttamaan lainasopimuksia jne.” – Asiantuntija D

Myös se onko kaikki sopimukset luokiteltu oikein, voi aiheuttaa haasteita itse sopimustarkastuksessa. Sopimuksia tarkastettaessa voi löytää sopimuksen, joka ei todellisuudessa kuuluisikaan IFRS 16 alaiseksi ja toisinpäin. Tästä syystä tilintarkastajien pitää osata analyttisesti myös katsoa vuokratulot tiliä tuloslaskelmalla. Tilin korkeahko summa voi kieliä IFRS 16 alaisista sopimuksista, jotka päässet lipsauttamaan ohi.

”Jos sinne IFRS 16 järjestelmään ei joku sopimus ui niin kyllä ne viimeistään laskun tullessa huomaa sen kun vuokrasopimukset tili yhtäkkiä kasvaa. Tämä on tilintarkastajallekin hyvä pitää mielessä, että jos vuokratuloja on paljon, voisi se olla viittaus siihen, että jotain sinne kuulumatonta on voinut jäädä.” – Asiantuntija F

Tilintarkastajalle vaikeaa voi olla myös arvionvaraisten tietojen tarkistus, kuten se kuinka pitkään tiettyä kohdetta tullaan käyttämään. Kun yhtiö tekee vuokrasopimuksen esimerkiksi liiketilasta, he tekevät arvion, kuinka kauan sitä tullaan käyttämään. Tämän arvion perusteella lasketaan käyttöomaisuusvelka sekä vuokrasopimusvelka. Jos tämä arvio ei

pidäkään paikkansa voi luvut muuttua paljonkin. Tilintarkastajina meidän on kuitenkin vaikea mennä arvioimaan esimerkiksi tuon liiketilan käyttöikä, voimme vain käyttää sitä tietoa, joka meillä on ja sen perusteella analysoida arvion todellisuutta.

"Vaikeaa on myös asiakkaan arvioiden validointi. Asiakas tietää tarkemmin, miten bisneksellä menee ja kuinka kauan toimipisteessä tulee olemaan. Tosin sitten on se ongelma, jos on esim. monta liikettä ja yhden liikkeen myyjä on tietoinen, ettei liike ole kannattava ja voi arvioida, että liike lopetetaan parin vuoden sisällä, mutta IFRS 16 hoitava ei välttämättä tätä tiedä tai saa kuulla." – Asiantuntija F

"Ongelmiahan ilmenee, kun monet pikku asiat kasaantuvat. Komponenttien erittely, tiedon keruu, diskonttokorot jne. Sitten kun suomessa harrastetaan näitä toistaiseksi jatkuvia sopimuksia niin niiden lopetusajankohta. Vaikea meidän on arvioida kuinka totuuden mukaisia ne ovat." – Asiantuntija D

6 Pohdinta

Tässä luvussa on tarkoitus arvioida opinnäytetyön tuloksia, jakaa omia ajatuksiani niihin liittyen, arvioida omaa kehitystäni opinnäytetyöprosessin aikana sekä pohtia mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

6.1 Yhteenveto

Haastateltuani kuutta tilintarkastus asiantuntijaa, olen saanut hyvän kokonaiskuvan siitä, kuinka tärkeää oli saada IFRS 16 -standardi tuomaan näkyvyyttä, selkeyttä ja vertailukelpoisuutta tilinpäätöksiin. Nyt loppukäyttäjät näkevä tilinpäätöksistä piilevät oikeudet ja velvoitteet sekä voivat luottaa siihen, ettei tilinpäätöksen taustalla piileksi, ainakaan vuokrasopimuksiin liittyviä, yllätyksiä.

Olen myös saanut hyvää tietoa siitä, kuinka standardin tulo on vaikuttanut niin asiakkaan, kuin meidän tilintarkastajienkin työntekoon merkittävästi. Asiakkaat ovat joutuneet implementoimaan standardia, jota voi olla välillä hankalakin tulkita ja siitä syystä, oikeasti perehtyä asiaan ja ehkä jopa palkkaamaan uutta väkeä. Tämän lisäksi on ehkä jouduttu ottamaan käyttöön uusia järjestelmiä, jotka eivät välttämättä vielä aivan toimi sujuvasti. Tämä voi aiheuttaa virheitä lukuihin tai vääriä johtopäätöksiä, jotka vaativat selvittelyä.

Meidän tilintarkastajien on tullut tarkistaa uuden standardin implementointia, tehdä uusia prosessihaastatteluja, läpikulkutestauksia ja tarkastuksia. Näiden suunnittelu sekä toteutus yhtiöstä riippuen voi vaatia lukuisia tunteja ja työpapereita sekä lukuisia tarkastajia.

Tämä standardi on siis vaikuttanut suoraan tilintarkastajien työmäärään, tuoden lisätunteja sekä haasteita uusiin tarkastuksiin. Tilintarkastajien on pitänyt opetella uusi standardi ja vaikka siihen vähällä opettelulla kiinni pääseekin, on sopimusten ja liitteiden tarkastaminen standardi mielessä pitäen vaativampaa ja aikaa vievää. Vaaditaan myös muiden standardien ymmärrystä, jotta voi ymmärtää kyseisen standardin vaikutukset tilinpäätökseen kokonaisuutena.

Varsinkin isoimmissa yrityksissä voi sopimukset olla jopa usealla eri kielellä, mikä on tuonut myös tarvetta kielelliselle osaamiselle. Tämä taas voi vaikeuttaa resurssien saantia tilintarkastus tiimiin.

Yksi suurimmista haasteista tuntui olevan tarvittavien materiaalien saanti. Jos ei materiaalin määrä aiheuttanut haasteita niin sitten se, ettei asiakas ole välttämättä dokumentoinut tarvittavaa tietoa.

Voimme siis tulla siihen tulokseen että, jos tilintarkastamme yritystä, joka on päättänyt ottaa IFRS-standardien alaisen tilinpäätöksen käyttöön, voimme olettaa lisätuntien tarpeen sekä miettiä tarkkaan kenet laitamme tätä osa-aluetta tarkastamaan, jotta hänellä osaaminen siihen riittää.

Ajan saatossa tämäkin kuitenkin helpottuu, kun saamme standardiin lisää ohjeistusta ja täydennyksiä. Vuosien saatossa tulkinnan varaisuus tulee vähenemään, joka tulee helpottamaan niin asiakkaiden kuin tilintarkastajienkin työtä.

6.2 Oma ammatillinen kehittyminen

Päätin ottaa tämän aiheen opinnäytetyökseni juuri sen takia, koska osaamiseni kyseiseen standardiin liittyen oli vielä alkutekijöissä ja siksi myös tilintarkastustyöni oli hidasta ja jouduin usein kysymään ylemmiltäni apua tai tutkimaan aihetta tarkemmin. Halusin kehittää ja haastaa itseäni, jotta voisin tulevaisuudessa olla se, jolta voisi kysyä apua.

Opinnäytetyöni ohella olen työskennellyt IFRS 16 tarkastusten parissa ja olen oppinut huimasti, niin itse standardista kuin sen tarkastamisestakin. Olen jo oppinut standardin pääpiirteet, jotka tulee tarkastusta tehdessä pitää mielessä, ja osaan päätellä mikä on olennaista ja mikä ei. Minua on pyydetty tarkastamaan tulevaisuudessakin kyseisen standardin tarkastukset, sillä myös kollegani ovat huomanneet kehitykseni ja pitävät minua jo tähän standardiin liittyen osaavana.

Voin ilokseni todeta, että viimeisin tarkastus sujui jo melko kivuttomasti, sillä Fatman-järjestelmä on tullut jo tutuksi ja tiedän asiakkaasta riippumatta, mihin osa-alueisiin minun kannattaa eniten energiaani laittaa.

Tilintarkastuksesta kun on kyse, ei kuitenkaan voi olla täysin osaava ja valmis koskaan, sillä tavat ja metodit muuttuvat koko ajan alan mukana ja uusia tapoja tarkastaa tulee koko ajan lisää. Siksi en voi muuta kuin jatkaa itseni kehittämistä ja opiskella koko ajan uutta, jotta pärjään alati muuttuvassa työympäristössä.

6.3 Jatkotutkimusaiheet

Nyt kun IFRS 16 -standardi on otettu käyttöön olisi mielenkiintoista tietää, millä tavalla se on näkynyt asiakkaan näkökulmasta. Onko vuokrasopimusohjat muuttuneet jollain tapaa? Laskenta osasto yleensä tuntee laskennan, mutta business osasto yleensä tekee sopimukset. Onko siis IFRS 16 -standardi tuonut pysyviä muutoksia vuokrasopimuksiin, jotta niitä olisi helpompi lukea IFRS 16 alaisiksi?

Myös parhaista implementointi käytänteistä voisi olla erittäin paljon hyötyä jo pitkälle tulevaisuuteenkin. Yritykset voisivat ottaa kyseisestä dokumentaatiosta vinkkiä, kuinka implementointi kävisi helpoiten ja näin välttää yleisimmät kompastuskivet. Tähän liittyen olisi myös mielenkiintoista tietää parhaista järjestelmistä. Voi hyvin olla mahdollista, että yksi tietty järjestelmä on paras, kun on satoja sopimuksia, mutta toinen toimiikin paljon paremmin, mutta jaksaa pyörittää vain kymmeniä.

Kolmas mielenkiintoinen aihe voisi olla tutkia toimialoittain kuinka paljon IFRS-standardien alaisia tilinpäätöksiä tehdään ja miksi? Yleensä IFRS alaisia tilinpäätöksiä tekee pörssissä olevat yritykset, jotta heidän tilinpäätöksensä olisi verrattavissa myös ulkomaisten yritysten tilinpäätöksiin. Olen huomannut kuitenkin myös muiden yritysten, jotka eivät pörssissä ole, tekevän näitä. Onkohan näitä paljon ja mitkä voisivat olla syyt tämän takana?

Lähteet

Accountingtools. Lease accounting. 30.3.2018. Luettavissa: <https://www.accounting-tools.com/articles/lease-accounting.html>. Luettu: 26.7.2019

Deloitte. A guide to IFRS 16. Luettavissa: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/sg/Documents/audit/sea-audit-IFRS-16-guide.pdf>. Luettu: 29.7.2019

IASPLUS, IAS 17 – Leases. Luettavissa: <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias17>. Luettu 27.7.2021

IASPLUS. IFRS 16 – Lease. Luettavissa: <https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs-16>. Luettu: 29.7.2019

IASPLUS. International Accounting Standards Committee. Luettavissa: <https://www.iasplus.com/en/resources/ifrsf/history/resource25>. Luettu: 30.7.2019

IFRS. IFRS 16 Leases. Luettavissa: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-16-leases/>. Luettu: 29.7.2021

Pankkiasiat. Diskonttaus. Luettavissa: <https://pankkiasiat.fi/diskonttaus>. Luettu: 29.7.2021

PRH. Tilintarkastajien laaduntarkastus. Luettavissa: https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tilintarkastuksenlaatu/tilintarkastajien_laaduntarkastus.html. Luettu 2.5.2021

Suomen Tilintarkastajat. Mitä tilintarkastus on? Luettavissa: <https://www.suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/mita-tilintarkastus-on>. Luettu: 8.7.2019

Suomen Tilintarkastajat. Näin luet mukautettua tilintarkastuskertomusta. Luettavissa: <https://tilintarkastajat.fi/artikkelit/nain-luet-mukautettua-tilintarkastuskertomusta/>. Luettu 18.9.2021

Tomperi. S. 2018. Tilintarkastus. Normeista käytäntöön. Edita Publishing Oy. Helsinki. E-kirja. Luettu: 27.10.2021

TTL. Finlex. Tilintarkastuslaki 18.9.2015/1141. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20151141#L4>. Luettu: 8.7.2019

Liitteet

Liite 1. Teemakysymyspatteristo

- Kuinka paljon kokemusta sinulla on tilintarkastuksesta?
- Millä tavalla uusi standardi eroaa vanhasta tilintarkastuksen näkökulmasta? IFRS 16 vs IAS 17 tai suoraan IFRS 16 implementointi
- Onko standardi tuonut lisätöitä/tunteja tilintarkastukseen?
- Onko standardi vaatinut enemmän osaamista tilintarkastajilta vanhaan verrattuna?
- Mikä on mielestäsi suurin haaste IFRS 16 tarkastuksessa?
- Onko omasta mielestäsi yrityksillä ollut ongelmia tämän standardin implementoinnissa ja jos on niin minkälaisia?
- Mitä olet henkilökohtaisesti mieltä standardista? Hyvä juttu vai huono juttu ja miksi?
- Onko omasta mielestäsi käyttöomaisuusjärjestelmät ”IFRS 16 ystävällisiä” vai olisiko järjestelmissä vielä paranneltavaa? Mikä ei toimi tai mikä toimii erittäin hyvin? Ja mihin järjestelmiin olet törmännyt?
- Ovatko yritykset tehneet muutoksia vuokrasopimuksiinsa standardista johtuen? Tekevätkö he nyt erilaisia sopimuksia tätä standardia silmällä pitäen?
- Muuta olennaista mitä haluaisit sanoa standardista esimerkiksi kokemuksiasi?